

بررسی رابطه اولویت‌های ارزشی شهروندان تهرانی با جنسیت

دکتر زهرا داریاپور*

چکیده

ارزش‌ها، پایه و اساس بینش و کنش انسان را تشکیل می‌دهند و در انتخاب، گزینش و انجام کنش نقش دارند و تعیین‌کننده رفتار و کنش اجتماعی هستند که در آداب و رسوم، قوانین، اعتقادات و اصول مقدس و شیوه‌های زندگی روزمره تجلی می‌یابند.

ارزش‌ها از نظر اهمیتی که دارند، یکسان نبوده و در مجموعه‌ای جای دارند که «نظام ارزشی» نامیده می‌شود. نظام ارزشی، سازمان پایداری از عقاید است که با شیوه‌های قابل ترجیحی از کنش یا حالت‌های غایی وجود، ارتباط دارند و در پیوستاری که براساس اهمیت نسبی مرتب شده، قرار می‌گیرند.

با توجه به وقوع انقلاب اسلامی و تغییرات ارزشی جامعه در سال‌های پس از انقلاب و همچنین گسترش رسانه‌های جمعی در سال‌های اخیر که سبب آشنایی بیشتر افراد با ارزش‌ها و هنجارهای جوامع دیگر شده است، بررسی ساختار و اولویت‌های ارزشی افراد جامعه ضروری به نظر می‌رسد. مطالعه حاضر به بررسی این مسئله پرداخته است که ساختار و اولویت‌های ارزشی شهروندان تهرانی چیست و اولویت‌های ارزشی زنان و مردان چه تفاوتی دارند؟

نتایج نشان داده است که از میان ۱۰ نوع ارزشی، تفاوت زنان و مردان در نوع‌های ارزشی جهان‌گرایی (انسان‌دوستی)، برانگیختگی و لذت‌گرایی معنادار است.

همچنین این که زنان (نسبت به مردان)، اولویت بالاتری برای ارزش‌ها و بالاخص ارزش‌های عدالت، صداقت، سلامت، استقلال، مذهب و جهان زیبا قائل‌اند و تفاوت آن‌ها با مردان در این موارد معنادار است.

کلید واژه

ارزش، اولویت‌های ارزشی، جنسیت.

۱- مقدمه

تحقیق درباره ارزش‌ها، امری سهل و ممتنع است. سهل است، زیرا ارزش‌ها با علایق محقق ارتباط دارد و اطلاع از ساختار ارزشی دیگران امری جاذب است؛ همچنین ممتنع است، زیرا ارزش‌ها، درونی‌ترین لایه‌های فرهنگ هر جامعه را تشکیل می‌دهند و با مجموعه متغیرهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، ارتباط تنگاتنگ و پیچیده‌ای دارند.

۲- بیان مسئله

ارزش‌ها، از یک سو راهنما و تعیین‌کننده گرایش‌های اجتماعی و ایدئولوژی‌ها و از سوی دیگر تعیین‌کننده رفتار و کنش اجتماعی است که در آداب و رسوم، قوانین، اعتقادات و اصول مقدس و شیوه‌های زندگی روزمره تجلی می‌یابند (Rokeach, 1973; Manstead & Miles, 1996). اولویت‌هایی که افراد به ارزش‌ها می‌دهند، یکسان نیست، این اولویت‌ها معمولاً منعکس‌کننده خلق و خو، شخصیت، تجربه‌های جامعه‌پذیری، تجربه‌های منحصربه‌فرد زندگی، فرهنگ پیرامون و مانند آن است (Schwartz & Eetta, 1998, 99).

یکی از دغدغه‌های فکری محققان حوزه ارزش‌ها، تعیین و توصیف گروه‌های اجتماعی برحسب طبقه‌بندی‌های ارزشی فوق و تعیین عوامل مؤثر در گرایش گروه‌ها و قشرهای اجتماعی مانند زنان و مردان، به هر یک از این نوع‌های ارزشی است.

از جمله اهداف اصلی نظام اجتماعی در جامعه، ایجاد وفاق اجتماعی در میان عاملان کنش در آن نظام است. در جامعه ما، وقوع انقلاب اسلامی و تغییرات ارزشی جامعه در سال‌های پس

از انقلاب و همچنین گسترش رسانه‌های جمعی در سال‌های اخیر، سبب آشنایی بیشتر افراد با ارزش‌ها و هنجارهای جوامع دیگر شده است. بنابراین آگاهی از اولویت‌های ارزشی و چگونگی سلسله‌مراتب ارزشی اقشار مختلف اجتماعی، که پایه و اساس هنجارها و کنش‌های افراد است، سبب اتخاذ و اعمال سیاست‌های فرهنگی متناسب برای ایجاد و تقویت وفاق اجتماعی می‌شود.

۳- پرسش‌های تحقیق

- ساختار ارزشی شهروندان تهرانی چیست؟
- اولویت‌های ارزشی آن‌ها کدام است؟
- اولویت‌های ارزشی برحسب جنسیت، چه تفاوتی دارند؟

۴- ادبیات موضوع

۴-۱- ارزش‌های اجتماعی

از نظر آلن بیرو، ارزش، میزان توانایی یک شیء، اندیشه یا شخص، در ارضای یک میل، نیاز یا تمنای انسان است (بیرو. ۱۳۶۶. ۴۴۵).

راکیچ، معتقد است که ارزش، عقیده پایداری درباره شیوه خاصی از رفتار یا هدف نهایی وجود است که از نظر فردی یا اجتماعی در برابر شیوه رفتار یا هدف دیگری قابل توجیه است. (Feader. 1984. 604-20).

شوارتز، ارزش‌های بشری را عبارت از اهداف فراموقعی^(۱) می‌داند که به‌مثابه اصول راهنما در زندگی فرد یا گروه به کار رفته و از نظر اهمیت تفاوت دارند. معنای هر ارزش در الگوی تجربی، پیوسته با سایر ارزش‌ها و از جایگاه آن ارزش در ساختار روابط میان تمام ارزش‌ها، منعکس می‌گردد (Manstead & Miles. 1996. 665).

۴-۲- نظام ارزشی

نظام ارزشی تشکیل‌دهنده نظام ارزشی فرهنگی است که عملاً بر مبنای مجموعه‌ای منطقی

از ملاک‌های ارزیابی، شامل تفاوت‌های ارزشی صریح و ضمنی و رفتارهای مرتبط با ارزش قرار دارد. بنابراین، نظام ارزشی از ارزش‌های صریح و ضمنی، مثبت و منفی که در قضاوت‌های ارزشی و رفتارهای شفاهی و غیرشفاهی مستتراند، تشکیل می‌شود (Sills, 1972, 288; Albert, 1956, 21-24).

تعریف میلتنون راکیچ از نظام ارزشی که عموماً به‌مثابه تعریف مرجع در منابع مختلف تلقی می‌شود، دلالت بر این دارد که برخی از ارزش‌های فرد نسبت به برخی دیگر از آن‌ها مهم‌تر است. به عبارت دیگر، وی نظام ارزشی را سازمان‌پایداری از باورهای مرتبط ترجیح داده شده ابزاری یا غایی می‌داند که براساس اهمیت نسبی، رتبه‌بندی شده‌اند (Schwartz, 1992; Manstead & Milles, 1996, 665).

۳-۴- نظریه ساختار ارزشی شوارتز

شوارتز، با توجه به نظریه راکیچ درباره ارزش‌ها، به طرح نظریه خویش در این باره پرداخته و مقیاسی برای اندازه‌گیری ارزش‌ها تهیه نموده است. براساس نظریه وی، ارزش‌ها، اهداف فراموقعیتی هستند که به منزله اصول راهنما در خدمت زندگی فرد یا گروه قرار داشته و اهمیت متفاوتی دارند.

براساس فرضیات شوارتز، با توجه به این‌که ارزش‌ها به‌مثابه اهداف در نظر گرفته می‌شوند، بنابراین ابعاد ارزشی و ارزش‌های تشکیل‌دهنده آن‌ها، براساس سه ملاک از هم تشخیص داده می‌شوند: نخست، ارزش‌ها ممکن است در خدمت منافع فردی یا جمعی باشند. دوم، ارزش‌ها ممکن است ابزاری یا غایی باشند و سوم، ارزش‌ها ممکن است با ده بعد انگیزشی که برخاسته از سه نیاز اساسی بشر (یعنی نیازهای زیست‌شناختی، نیاز به تعامل اجتماعی و نیازهای اساسی رفاهی) است، در ارتباط باشند (Schwartz & Galit, 2000).

ده بعد انگیزشی ارزش‌ها عبارتند از: خیرخواهی^(۱)، سنت^(۲)، همنوایی^(۳)، امنیت^(۴)،

(1) Benevolence

(2) Tradition

(3) Conformity

(4) Security

قدرت^(۱)، موفقیت^(۲)، برانگیختگی^(۳)، لذت‌طلبی^(۴)، خوداتکایی^(۵) و جهان‌گرایی^(۶) که با توجه به تحقیقات انجام شده شوارتز، در تمام فرهنگ‌ها وجود داشته و نسبتاً دارای معانی یکسانی است (Schwartz, 1994).

فهرست ابعاد ارزشی دهگانه و ارزش‌های متعلق به هر بعد به شرح زیر است:

- ۱- استقلال: آزادی - خلاقیت - خوداتکایی - انتخاب اهداف خود - کنجکاوی - احترام به خود - حق برخورداری از حریم خصوصی؛
- ۲- انگیزش: زندگی مهیج - زندگی متنوع - شجاعت؛
- ۳- لذت‌طلبی: رضایت - زندگی لذت‌بخش - خوش‌گذراندن؛
- ۴- موفقیت: بانفوذ - توانا - موفق - باهوش - بلندپرواز - احترام به خود؛
- ۵- قدرت: قدرت اجتماعی - ثروت - اقتدار - اعتبار اجتماعی - حفظ وجهه عمومی خود؛
- ۶- امنیت: امنیت ملی - امنیت خانوادگی - احساس تعلق - نظم اجتماعی - سلامت - پاکیزه؛
- ۷- همنوایی: فهم و دانش - انضباط شخصی - مؤدب بودن - احترام به والدین و بزرگترها - مطیع؛
- ۸- سنت: احترام به سنت‌ها - پذیرش سهم خود در زندگی - معتدل - دیندار - فروتن؛
- ۹- خیرخواهی: یاریگر - مسؤل - شریف - جهانی در صلح - وفادار - دوستی حقیقی - بخشنده - عشق واقعی؛

۱۰- جهان‌گرایی: برابری - یگانگی با طبیعت - خرد - جهانی سرشار از زیبایی‌ها - عدالت اجتماعی - حفظ محیط‌زیست - وسعت نظر - وحدت با طبیعت (Schwartz & Eetta, 1998).

ابعاد ارزشی در مجموع، دو محور دو قطبی را تشکیل می‌دهند: نخست، آمادگی برای تغییر در برابر محافظه‌کاری و دوم، توجه به ماورای خود در برابر تقویت خود.

به عبارت دیگر بعد آمادگی برای تغییر شامل نوع‌های ارزشی خوداتکایی، برانگیختگی و لذت‌گرایی است. ارزش‌های قدرت‌گرایی، موفقیت و لذت‌طلبی، نمایانگر بعد تقویت خود است و ارزش‌های سنت‌گرایی، همنوایی و امنیت، بیانگر بعد محافظه‌کاری است و در نهایت جهان‌گرایی و خیرخواهی، بعد خودتعالی بخشی یا توجه به ماورای خود را نمایان می‌سازد.

(1) Power

(2) Achievement

(3) Stimulation

(4) Hedonism

(5) Self-direction

(6) Universalism

همچنین انواع ارزشی دهگانه در مجموع به دو بعد ارزش‌های جمع‌گرایانه و ارزش‌های فردگرایانه به شیوه زیر تقسیم می‌شوند:

- الف - ارزش‌های جمع‌گرایانه: شامل خیرخواهی، جهان‌گرایی، سنت، امنیت و همنوایی.
 ب - ارزش‌های فردگرایانه: شامل قدرت، استقلال، زندگی هیجان‌انگیز و لذت‌گرایی
 (Feader. 1984. 604-20).

براساس این مفروضات، شوارتز ارزش‌های انسانی را در ده طبقه به نام سنخ‌های انگیزشی ارزش به شرح زیر طبقه‌بندی می‌کند:

جدول ۱: نوع‌های انگیزشی ارزش‌های شوارتز

نوع ارزشی	تعریف	مثال
خیرخواهی	تلاش برای حفظ رفاه و آسایش دیگران	مفید بودن، درستکاری، بخشنده بودن، وفاداری، مسئولیت‌پذیری
سنت	پابندی به آداب و رسوم و اعتقادات مذهبی و فرهنگی	خضوع، فروتنی، پذیرش سهم خود در زندگی، دینداری، احترام به سنت و اعتدال
همنوایی	خودداری از کنش‌ها و تمایلاتی که سبب ناراحتی و آسیب دیگران می‌شود و تعدی از هنجارها و انتظارات اجتماعی به‌شمار می‌رود	مؤدب بودن، مطیع بودن، نظم فردی، احترام به والدین و بزرگترها
امنیت	سلامت، هماهنگی و ثبات در جامعه و در روابط خود با دیگران	امنیت خانوادگی، امنیت ملی، نظم اجتماعی
قدرت	پایگاه اجتماعی و پرستیژ، کنترل و تسلط بر مردم و منابع	قدرت اجتماعی، اقتدار، ثروت، حفظ اعتبار اجتماعی فرد
موفقیت	موفقیت فردی از طریق رقابت براساس معیارهای اجتماعی	موفقیت، توانایی، جاه‌طلبی، دارای نفوذ بودن
انگیزش	هیجان، نوحواهی، مبارزه در زندگی	شهامت، داشتن زندگی متنوع و هیجان‌انگیز
لذت‌طلبی	احساس رضایت و کامروایی در زندگی	لذت و خشنودی نفسانی، زندگی لذت‌بخش
خوداتکایی	تفکر و انتخاب کنش مستقل، خلاقیت، کشف	خلاقیت، آزادی، استقلال، کنجکاوی، مُصر به انتخاب اهداف خود
جهان‌گرایی	مدارا و حمایت از رفاه همه افراد و طبیعت	وسعت‌نظر، فهم، عدالت اجتماعی، برابری، صلح جهانی، جهانی از زیبایی، هماهنگی با طبیعت و حفظ محیط‌زیست

مقیاس بررسی ارزش‌های شوارتز^(۱)، شکل بسیط مقیاس ارزش‌های راکیچ است که از ۳۶ عبارت ارزشی (شامل ۱۸ ارزش ابزاری و ۱۸ ارزش غایی) به ۵۷ ارزش تبدیل شده است. در این مقیاس نیز، ارزش‌های غایی به صورت کلمات مصدری و ارزش‌های ابزاری به صورت قید استفاده شده است. ۵۷ ارزش فوق به پاسخگو ارائه و از وی درخواست می‌گردد که اهمیت هر ارزش را از نظر اصول و خط‌مشی زندگی خود، در یک طیف ۹ درجه‌ای (از ۱- تا ۷) رتبه‌بندی کند. دادن نمره ۱- به یک ارزش، به معنای مخالفت آن ارزش با ارزش‌های پاسخگو و ۷ به معنای هماهنگی بسیار آن ارزش، با ارزش‌های پاسخگو است (Schwartz, 1992).

پاسخگو، ابتدا باید ارزشی را که بیش از همه برایش اهمیت دارد و همچنین ارزشی را که بیش از همه با ارزش‌های وی مخالف است، انتخاب و سپس بقیه ارزش‌ها را از ۱ تا ۷ رتبه‌بندی کند.

شوارتز در تحلیل در زمینه ارزش‌ها، سه پرسش اساسی به شرح زیر مطرح می‌کند: نخست، چگونه اولویت‌های ارزشی افراد توسط تجربه‌های اجتماعی آن‌ها تحت تأثیر قرار می‌گیرند؟ دوم، چگونه تجربیات مشترکی که افراد به دلیل دارا بودن موقعیت‌های مشترک در ساختار اجتماعی (مانند تحصیلات، سن، جنس، شغل و...) دارند، بر اولویت‌های ارزشی آن‌ها تأثیر می‌گذارد؟ و سوم، چگونه تجربه‌های منحصربه‌فرد افراد، مانند ضربه‌های روحی، روابط با والدین، مهاجرت و غیره بر اولویت‌های ارزشی آن‌ها تأثیر می‌گذارد؟ (Schwartz, 1994)

شوارتز معتقد است که برای طرح فرضیاتی درباره روابط اولویت‌های ارزشی با متغیرهای بیرونی، بایستی نظام ارزشی افراد را به صورت یک ساختار پیوسته از نوع‌های ارزشی در نظر گرفت. وی معتقد است که اهمیت ارزش‌های هم‌نواپی با افزایش سن بیشتر می‌گردد و اهمیت ارزش‌های برانگیختگی با افزایش سن کاهش می‌یابد. همچنین اهمیت ارزش‌های سنت و امنیت با افزایش سن فزونی می‌گیرد و اهمیت لذت‌گرایی و خوداتکایی کاهش می‌یابد (Schwartz & Galit, 2000).

با توجه به ادبیات تفاوت‌های جنسیتی، می‌توان گفت سه نوع نظریه درباره رابطه جنسیت با نوع‌های ارزشی وجود دارد: نخست، نظریه‌هایی که وجود تفاوت‌های جنسیتی ثابت در

(1) (Schwartz Value Survey = SVS)

اولویت‌های ارزشی را مسلم فرض نموده‌اند که اصحاب این نظریه‌ها را اصول‌گرایان^(۱) می‌نامند. دوم، نظریه‌های «آموزش نقش» که وجود تفاوت‌های جنسیتی در اولویت‌های ارزشی را ناشی از فرایند یادگیری و جامعه‌پذیری می‌دانند. و سوم، نظریه‌هایی که تفاوت جنسیتی آشکاری میان دو جنس، در مقوله اولویت‌های ارزشی نمی‌بینند که ذات‌گرایی^(۲) و کنش متقابل‌گرایی نامیده می‌شوند. بخش عمده‌ای از تحقیقات تجربی انجام شده درباره تفاوت‌های جنسیتی در اولویت‌های ارزشی، نشان‌دهنده آن بوده است که مردان بیشتر دارای ارزش‌های خاص و ابزاری بوده و زنان بیشتر دارای ارزش‌های اشتراکی و عاطفی بوده‌اند. همچنین بخش دیگری از تحقیقات، نشان‌دهنده این امر بوده است که مردان بیشتر استقلال‌طلب‌اند و جهت‌گیری ابزاری به عملکردشان دارند؛ در حالی که زنان بیشتر دوستدار روابط گرم و عاطفی هستند، مردان در پی کنترل و اعمال سلطه بر دیگران‌اند؛ در حالی که زنان بیشتر محتاط و در پی کنترل و مراقبت هستند، بنابراین مردان اولویت بیشتری برای قدرت و زنان برای خیرخواهی قائل‌اند (Schwartz & Eetta, 1998).

۵- مروری بر پیشینه پژوهش

شوارتز و گیبسون در ۱۹۹۸ میلادی، تحقیقی با عنوان «اولویت‌های ارزشی و جنسیت» با هدف بررسی تأثیر جنسیت بر اولویت‌های ارزشی افراد و همچنین بررسی اثر متغیرهای واسطه‌ای تعدیل‌کننده‌ای همچون سن، تحصیلات و قومیت انجام داده‌اند. نتایج آن‌ها بیانگر این است که جنسیت بر هیچ‌یک از ۱۰ نوع ارزشی مؤثر نبوده و کنش متقابلی نیز با سن، تحصیلات و قومیت نداشته است (Schwartz & Eetta, 1998). درباره بررسی تغییرات ارزشی بین نسلی، مطالعه‌ای توسط ملانی مور^(۳)، با عنوان «اولویت‌ها و ساختار ارزشی سه نسل از آمریکاییان ژاپنی‌تبار» انجام شده و در آن تلاش شده تا جنبه‌های مختلف نظام ارزشی آن‌ها و نیز تنوع ارزشی موجود در این سه نسل توصیف و بررسی شود.

(1) Essentialist

(2) Constructionism

(3) Melanie Moore

در این بررسی، از ۱۲۷۱ نفر از آمریکایی‌های ژاپنی‌تبار از نسل‌های دوم و سوم و چهارم (ساکن یکی از شهرهای بزرگ غرب ایالات متحده که در آن جمعیت قابل توجهی از آمریکایی‌های ژاپنی‌تبار زندگی می‌کنند) با استفاده از تست بررسی ارزش‌های شوارتز، پرسش شده است.

مور، متذکر می‌شود که بیشتر پژوهش‌های انجام شده درباره تنوع ارزش‌ها، به روندهای روانشناختی مربوط می‌گردد که امکان بررسی تغییر ارزش‌ها را در سطح افراد امکان‌پذیر می‌سازد؛ مانند تحقیق گروبه^(۱)، میتون^(۲) و بال راکیچ^(۳) در ۱۹۹۴، راکیچ^(۴) ۱۹۷۳، و شوارتز^(۵) و اینبار سابان^(۶) ۱۹۸۵.

تنها در موارد نادری از جمله تحقیقی که اینگلهارت درباره تغییر نظام ارزشی انجام داده است، ثبات فوق‌العاده‌ای در سلسله مراتب ارزشی آمریکایی‌ها (در طی یک دوره سیزده ساله) مشاهده شده است و در چند کار پژوهشی محدود نیز، به تنوع و دگرگونی‌های اولویت‌های ارزشی در میان نسل‌های مربوط به جمعیت‌های همگون شونده^(۷) پرداخته شده است مانند مطالعات فیدر و رادزیتیس^(۸) (۱۹۹۴ میلادی) و فیدر و اسیلوک^(۹) در ۱۹۷۳ میلادی.

هدف مور، بررسی ساختار ارزش‌های ژاپنی‌های مهاجر و همچنین سنجش قابلیت اجرای ساختار ارزشی شوارتز بوده است. نتایج تحقیق وی، نظریه ساختار ارزشی شوارتز را تأیید نموده است. رتبه‌بندی ارزش‌ها در نسل‌های بررسی‌شده (به استثنای نسل دوم) با این نظریه انطباق داشته و نوع‌های ارزشی فردگرایانه و تحول‌گرایانه در نسل‌های سوم و چهارم (در مقایسه با نسل دوم) اهمیت بیشتری داشته است.

نسل دوم، در مقایسه با سایر نسل‌ها، برای نوع‌های ارزشی سنت و امنیت اهمیت بیشتری قائل شده است. از دیگر نتایج این تحقیق، وجود تشابه ارزشی در میان نسل‌های مختلف آمریکایی‌های ژاپنی‌تبار بوده است از جمله این‌که، اهمیت هفت مورد از ارزش‌های ده‌گانه از نسل دوم به نسل سوم فقط یک رتبه یا کمتر تفاوت داشته است و همچنین، اهمیت نه مورد از

(1) Gurbe

(2) Mayton

(3) Ball Rokeach

(4) Rokeach

(5) Schwartz

(6) Inbar Saban

(7) Assimilating

(8) Feather and Radzitis

(9) Feather & Wasyluk

ارزش‌ها از نسل سوم به چهارم یک رتبه یا کمتر تفاوت پیدا می‌کند.

در مجموع، ثبات رده‌ها یا جایگاه تمامی ارزش‌ها در میان نسل‌های مختلف امریکایی‌های ژاپنی‌تبار، نشان‌دهنده ثبات نظام ارزشی آن‌ها و تأثیر تجارب فرهنگی مشترک این نسل‌هاست و بزرگ‌ترین تغییری که در نظام ارزش‌های این جامعه صورت گرفته است از نسل اول به نسل دوم یعنی فرزندان متولد امریکایی آنان بوده است (Moore, 1999).

منوچهر محسنی در تحقیقی با عنوان «بررسی آگاهی‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی - فرهنگی در ایران» به مطالعه نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی - فرهنگی ساکنان مناطق شهری کشور در حیطه فرهنگ، هنجارها و ارزش‌های اجتماعی - فرهنگی، زندگی جاری اجتماعی، فراغت و تفریح و مسائل اجتماعی در کل کشور با نمونه‌ای به حجم ۳۵۴۰ نفر پرداخته است. جنبه‌هایی از فرهنگ که در این مطالعه بررسی شده است، عبارتند از: زندگی و روابط خانوادگی، معیارهای ازدواج و همسرگزینی، کاربرد وسایل ارتباط جمعی، راه‌های ارتباطی، روابط اجتماعی، عضویت در گروه‌ها و انجمن‌ها، گذران اوقات فراغت و تفریحات، رضایت فردی و اجتماعی، موقعیت زن در جامعه، ویژگی‌های ملی، پیشداوری‌ها، عقاید عمومی، ارزش‌های اجتماعی، باورها و عقاید عامه.

نتایج کلی تحقیق مذکور، نشان داده است که دو عامل سن و جنس به مراتب کمتر از درآمد و سواد تعیین‌کننده است. سواد و درآمد از عوامل بسیار تعیین‌کننده در نگرش‌ها و رفتارهاست، اما به نظر نمی‌رسد که همیشه در جهت متعادل‌سازی ارزش‌ها و هدایت معنوی حرکت کند.

مقطع تحصیلی دیپلم متوسطه و پس از آن دانشگاه از تعیین‌کننده‌ترین مقاطع در دگرگونی ارزش‌ها بوده است، و از سوی دیگر، درآمد در مقاطع خاص تأثیر اساسی در نگرش‌ها داشته، به طوری که عقاید افراد با افزایش قابل توجه درآمد، متحول شده است.

نتایج به دست آمده از اولویت آن دسته از ارزش‌های اجتماعی بررسی شده، نشان داده است که ارزش‌های مقبول به ترتیب اهمیت عبارت بوده‌اند از: سلامت، آبرو، درستکاری، علم و دانش، ثروت، مقام و شهرت.

همچنین مشخص شده است که وضعیت خانوادگی منظم، تأثیر زیادی در نگرش‌ها و رفتارها دارد. افراد طلاق گرفته دارای ویژگی‌های خاصی بوده و افراد مجرد، اغلب شرایط ویژه‌ای

داشته‌اند. به‌طورکلی شرایط غیرمعارف و انسجام‌نیافته خانوادگی می‌تواند در مواردی زمینه بروز مسائل اجتماعی باشد. از سوی دیگر به نظر می‌رسد که جامعه در مسیر حرکت به سوی ارزش‌های مادی‌گرایانه قرار دارد و ارزش‌های مادی‌گرایانه، واقع‌گریز و غیراجتماعی در نسل ۲۴-۱۶ ساله ایران در معرض رشد است (محسنی، ۱۳۷۵).

تحقیق «بررسی نظام ارزش‌های دختران (نسل انقلاب) و مادران» در مقطع کارشناسی ارشد با هدف شناخت تفاوت‌ها و شباهت‌های ارزشی دختران و مادران صورت گرفته و جامعه آماری آن شامل ۱۰۰ نفر از دانش‌آموزان پایه سوم متوسطه دو دبیرستان منطقه ۵ و ۱۰۰ نفر از مادران آن‌ها بوده است.

نتایج این تحقیق نشان داده که اولویت‌های ارزشی دختران و مادران متفاوت بوده است. اولویت‌های ارزشی دختران به ترتیب اهمیت عبارت بوده از: ارزش‌های مذهبی، علمی، تعهد ملی، اخلاقی، امنیت ملی، ثروت، زندگی مرفه و اولویت‌های ارزشی مادران به ترتیب اهمیت شامل ارزش‌های تعهد ملی، مذهبی، امنیت ملی، علمی، اخلاقی، ثروت و زندگی مرفه بوده است (توکلی، ۱۳۷۸).

تحقیق دیگری با عنوان «بررسی سلسله مراتب ارزش‌های دانشجویان دانشگاه شاهد» به بررسی نظام ارزشی دانشجویان و نگرش آن‌ها به غرب پرداخته است. ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه بررسی ارزش‌های آلپورت و طیف سنجش نگرش به غرب (انتظاری) بوده است. نتایج نشان داده که سلسله مراتب ارزشی دانشجویان به ترتیب شامل ارزش‌های دینی، اجتماعی، سیاسی، نظری، هنری و اقتصادی است و نگرش آنان به غرب منفی بوده و متغیرهای جنس، محل سکونت خانواده، تحصیلات و شغل والدین، نوع دیپلم، نوع سهمیه پذیرش در دانشگاه و دانشکده محل تحصیل در اولویت‌های ارزشی دانشجویان تأثیر داشته است (نوربالا، ۱۳۷۵).

بررسی ساختار ارزشی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، عنوان تحقیق دیگری است که در مقطع کارشناسی ارشد و با توجه به نظریه ساختار ارزشی شوارتز و مقیاس بررسی ارزش‌های وی، با استفاده از نمونه‌ای متشکل از ۱۸۶ نفر از دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس انجام شده است.

اهداف تحقیق عبارتند از: شناخت اولویت‌ها، ساختار و سلسله مراتب ارزشی حاکم بر جامعه مطالعه شده، فهم عوامل مؤثر در شکل‌گیری اولویت‌ها و ساختار ارزشی دانشجویان.

نتایج این بررسی نشان داده است که اولویت‌های ارزشی ده گانه دانشجویان، به ترتیب عبارت بوده است از: خیرخواهی (نوع پرستی)، جهان‌گرایی، امنیت، استقلال، موفقیت، هم‌نوایی، قدرت‌گرایی و برانگیختگی. چهار نوع کلی و فرارنگامی حاکم بر سلسله مراتب ارزشی دانشجویان، به ترتیب شامل توجه به ماورای خود، محافظه‌کاری، پیشبرد اهداف شخصی و تمایل به تغییر بوده است. نتایج، همچنین بیانگر حالت ارزشی شبه آنومیک میان مردان و حالت منفعلانه میان زنان بوده است (فرامرزی، ۱۳۷۹).

بیشتر پژوهش‌های انجام شده درباره ارزش‌ها در ایران، محدود به استفاده از تست ارزش‌های آلپورت بوده است که بسیار قدیمی است و تعداد تحقیقاتی نیز که از تست اینگلهارت یا شیوه‌های دیگر برای سنجش ارزش‌ها استفاده کرده‌اند، بسیار محدود است. تحقیق فوق، تنها موردی است که از تست بررسی ارزش‌های شوارتز (آن هم در سطح نمونه‌ای محدود) استفاده کرده است.

۶- فرضیات پژوهش

با توجه به پرسش اصلی تحقیق و تئوری آن، در این بررسی فرضیات زیر آزمون تجربی شده‌اند:

- ۱- ساختار ارزشی زنان و مردان تفاوت دارد.
- ۲- زنان (نسبت به مردان) برای ارزش‌های جهان‌گرایی اولویت بیشتری قائل هستند.
- ۳- مردان (نسبت به زنان) برای ارزش‌های لذت‌گرایی اولویت بیشتری قائل هستند.
- ۴- مردان (نسبت به زنان) برای ارزش‌های قدرت‌گرایی اولویت بیشتری قائل هستند.

۷- روش تحقیق

روش استفاده شده در این بررسی، پیمایشی^(۱) و از نوع تحقیق توصیفی است (بیکر، ۱۳۷۷).

۱-۱- جمعیت مطالعه شده

جامعه آماری تحقیق، شامل کلیه زنان و مردان تهرانی ۱۸ سال به بالاست.

۲-۷- حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری

با توجه به مطالعه مقدماتی اولیه و با در نظر گرفتن خطای نمونه‌گیری ۵ درصد یا دو واحد خطای استاندارد و با ۴ درصد نسبت جزئی جمعیت، حجم نمونه مطلوب، ۳۶۸ نفر به دست آمد که با حذف ۳ پرسشنامه ناقص، تعداد نمونه نهایی بالغ بر ۳۶۵ عدد شد. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای^(۱) است (تریولا، ۱۳۷۴). از آن‌جا که محدوده تحقیق، شهر تهران است بنابراین ابتدا براساس نقشه، شهر تهران به چهار بخش شمال، جنوب، شرق و غرب تقسیم و مناطق شهرداری واقع در چهار بخش مذکور مشخص شد و سپس از هر بخش دو منطقه و از هر منطقه نیز دو حوزه (محلّه) به‌طور تصادفی انتخاب و با توجه به بزرگی و کوچکی حوزه، از هر حوزه یک تا سه بلوک به‌طور تصادفی انتخاب گردید و تعداد نمونه لازم، متناسب با حجم جمعیت منطقه به‌قرار جدول ۲، مشخص شد:

جدول ۲: توزیع نمونه در مناطق تحت پوشش تحقیق

محدوده	جمعیت منطقه	نمونه	
		جمعیت	فراوانی
شمال	یک	۲۴۹۶۷۶	۲۹
	سه	۲۵۹۰۱۹	۳۰
جنوب	شانزده	۲۹۸۴۱۰	۴۴
	بیست	۳۵۶۰۷۹	۴۱
شرق	سیزده	۲۴۵۱۴۲	۳۱
	چهار	۶۶۳۱۶۶	۷۹
غرب	دو	۴۵۸۰۸۹	۵۶
	پنج	۴۲۷۰۵۵	۵۵
	جمع		۳۶۵
			۱۰۰

(1) Multistage Cluster Sampling

۳-۷- ابزار جمع آوری اطلاعات

با توجه به این که تست بررسی ارزش‌های شوارتز (SVS) در سطح عموم، برای اولین بار اجرا می‌گردد، لذا جهت کسب نتیجه بهتر و دقیق‌تر در دست‌یابی به پاسخ‌ها و همچنین توجه پاسخگویان برای مشارکت بیشتر آن‌ها، از روش مصاحبه حضوری همراه با پرسشنامه استفاده شد.

۴-۷- روایی و اعتبار

پس از تعیین جامعه آماری تحقیق و نمونه، براساس فرضیه‌ها و متغیرهای تحقیق، پرسشنامه‌ای مقدماتی تنظیم و جهت رفع ابهامات احتمالی، در مناطق مختلف شهر توسط ۳۰ نفر پاسخگو به شیوه مصاحبه حضوری آزمون شد. همچنین پرسشنامه مذکور پس از بررسی اولیه و رفع برخی ابهام‌ها و تغییر برخی از گویه‌ها، مجدداً از طریق ۳۰ نفر پاسخگو آزمون گردید. پس از سنجش مقدماتی، از شیوه‌های اعتبار محتوا، اعتبار صوری و اعتبار عاملی، به منظور سنجش اعتبار ابزار اندازه‌گیری استفاده گردید که با توجه به میزان آلفای کرونباخ قابل قبول بوده است. همچنین روایی و اعتبار ابزار سنجش متغیر وابسته (تست بررسی ارزش‌های شوارتز) نیز که توسط شوارتز تأیید و در مطالعات بین‌المللی، در ۵۲ کشور استفاده شده است، دارای اعتبار شناخته شد و پس از تست، جهت معادل‌سازی‌های مناسب به تنی چند از صاحب‌نظران جامعه‌شناسی ارائه شد (بونی فیس، ۱۳۷۹).

۵-۷- استخراج داده‌ها

با اتمام مرحله پرسشگری، پرسشنامه‌ها جمع‌آوری و بازبینی شد. پردازش آماری توسط برنامه نرم‌افزاری خاص علوم اجتماعی^(۱) انجام شده است.

۸- یافته‌های تحقیق

با توجه به اهداف پژوهش که در صدد توصیف اولویت ارزشی پاسخگویان است، ابتدا، اطلاعات مربوط به متغیرهای زمینه‌ای یا ویژگی‌های فردی پاسخگویان از قبیل سن، جنس، وضعیت تأهل، قومیت و مذهب بررسی می‌شود.

جدول ۳: توزیع نسبی جمعیت بر حسب جنسیت پاسخگو

جنسیت	زن	مرد	جمع
فراوانی	۱۶۵	۲۰۰	۳۶۵
درصد	۴۵/۲	۵۴/۸	۱۰۰
نما = مرد			

بر اساس نتایج تحقیق، ۴۵/۲٪ پاسخگویان زن و در مقابل ۵۴/۸٪ مرد بوده‌اند. در مجموع ۳۰/۴٪ جمعیت نمونه، سرپرست خانوار (مرد) و ۲۴/۷٪ همسر (زن) بوده و ۴۴/۹٪ پاسخگویان، فرزندان دختر و پسر خانواده‌ها بوده‌اند. همچنین ۵۴/۵٪ پاسخگویان متأهل بوده‌اند.

بررسی وضعیت تحصیلی پاسخگویان، بیانگر آن بوده است که ۴۷/۴ درصد آنان دارای تحصیلات از متوسطه تا دیپلم هستند و بیش از سه چهارم پاسخگویان (۷۷/۵٪) از متوسطه تا لیسانس سواد دارند.

۵/۸٪ پاسخگویان دارای مشاغل عالی رتبه، نظیر استادی دانشگاه، مهندسی، پزشکی، دندانپزشکی و داروسازی هستند و ۰/۳٪ آن‌ها را مدیران عالی رتبه تشکیل می‌دهند. بیشترین درصد پاسخگویان، به مشاغل کارمندی پایین با ۹/۶٪ اشتغال دارند و حدود ۲۲ درصد پاسخگویان نیز خانه‌دار و ۷/۷٪ نیز بیکار بوده‌اند.

جدول ۴، بیانگر برخی مشخصات جمعیت‌شناختی پاسخگویان است. متوسط سن پاسخگویان ۳۲/۱۸ سال بوده و ۲۵٪ آنان ۲۲ سال، ۵۰٪ آنان تا ۳۰ سال و ۳/۴ جمعیت تا ۴۰ سال، سن داشته‌اند. متوسط میزان تحصیلات جمعیت بررسی شده، ۱۲/۴۳ سال است.

میانگین تعداد فرزند در جمعیت متأهل ۲/۶۴ و متوسط تعداد اعضای خانواده برابر با ۳/۹۷ است. ۷۵٪ جمعیت، دارای خانواده‌های ۵ نفره هستند و میانگین مدت سکونت آنان در تهران ۲۶/۶۳ سال است. متوسط درآمد و هزینه‌های ماهانه جمعیت بررسی شده، به ترتیب برابر با ۱۶۵۷۲۶۸ تومان و ۱۸۳۴۰۲/۷ تومان است.

جدول ۴: توزیع نسبی جمعیت برحسب برخی مشخصات پاسخگویان

ویژگی	میانگین	انحراف استاندارد	چارک اول	چارک دوم	چارک سوم	تعداد
سن	۳۲/۱۸	۱۱/۲۲	۲۲	۳۰	۴۰	۳۶۵
تحصیلات	۱۲/۴۳	۳/۴۸	۱۲	۱۲	۱۵	۳۶۵
تعداد فرزند	۲/۶۴	۱/۵۶	۲	۲	۳	۱۸۲
درآمد (تومان)	۱۶۵۷۲۶/۸	۱۲۰۹۰۷/۶	۸۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰	۱۹۴
هزینه ماهانه (تومان)	۱۸۳۴۰۲/۷	۱۲۷۴۹۶/۶	۸۸۵۰۰	۱۵۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰	۳۶۵
تعداد اعضاء خانواده	۳/۹۷	۱/۴۰	۳	۴	۵	۳۴۸
مدت سکونت در تهران	۲۶/۶۳	۱۱/۴۶	۲۰	۲۴	۳۳	۳۶۵
تحصیلات پدر	۷/۸۰	۶/۰۵	۱/۵	۷/۰	۱۲	۳۶۵
درآمد پدر	۲۰۱۹۰۸/۶	۱۵۱۱۳۹/۷	۱۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰	۱۶۴
درآمد همسر	۲۱۵۶۸۸/۹	۱۶۱۳۵۱/۰	۱۰۷۵۰۰	۱۶۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰	۹۰

جدول ۵: توزیع نسبی گویه‌های طیف ارزش‌های شوارتز

شماره	گویه	میانگین		
		کل	زن	مرد
۱۳	مساوات (فرصت‌های یکسان برای همه)	۵/۳۴	۵/۴۷	۵/۲۳
۱۴	آرامش درونی (با خود در صلح و صفا بودن)	۵/۴۷	۵/۵۲	۵/۴۴
۱۵	قدرت اجتماعی (توان کنترل دیگران، تسلط)	۴/۲۶	۴/۲۳	۴/۲۹
۱۶	لذت (ارضای امیال)***	۳/۸۰	۳/۴۰	۴/۱۳
۱۷	آزادی (آزادی عمل و اندیشه)	۵/۳۰	۵/۵۰	۵/۴۱
۱۸	یک زندگی روحانی (تأکید بر معنویات)	۴/۴۷	۴/۵۸	۴/۳۹
۱۹	احساس تعلق (احساس این‌که دیگران به فکر من هستند)	۴/۱۱	۴/۲۴	۴/۰۱
۲۰	نظم اجتماعی (ثبات جامعه)	۴/۷۸	۴/۷۶	۴/۸۰

ادامه جدول ۵:

شماره	گویه	میانگین		
		کل	زن	مرد
۲۱	یک زندگی پرهیجان (تجربه‌های جالب)	۴/۰۶	۳/۹۲	۴/۱۷
۲۲	معنادار بودن زندگی (هدف داشتن در زندگی)	۵/۴۰	۵/۳۶	۵/۴۳
۲۳	مؤدب بودن (ادب داشتن، آداب دانی)	۵/۲۰	۵/۲۱	۵/۲۰
۲۴	ثروت (تملک مادی، پول)	۴/۲۵	۴/۲۶	۴/۲۴
۲۵	امنیت ملی (حفاظت از کشور در برابر دشمن)	۴/۹۳	۴/۹۴	۴/۹۳
۲۶	احترام به خود (اعتقاد به ارزشمند بودن خود)	۵/۰۳	۵/۰۲	۵/۰۴
۲۷	جبران یاری و کمک دیگران (پرهیز از مدیون بودن)	۴/۷۰	۴/۵۸	۴/۸۰
۲۸	اخلاقیت (منحصربه‌فرد بودن، تخیل)	۴/۳۲	۴/۳۰	۴/۳۲
۲۹	جهانی در صلح (بدون جنگ و ستیز)	۴/۸	۴/۹۲	۴/۷۰
۳۰	احترام به سنت (حفظ آداب و رسوم متداول)	۴/۱۸	۴/۱۹	۴/۱۷
۳۱	عشق کامل و بلوغ‌یافته (صمیمیت عمیق معنوی)	۴/۷۱	۴/۶۷	۴/۷۵
۳۲	انضباط شخصی (خودداری در برابر لغزش‌ها و وسوسه‌ها)	۴/۹۵	۵/۰۱	۴/۹۰
۳۳	حریم خصوصی (حق داشتن حریم خصوصی در زندگی)	۴/۹۶	۴/۹۷	۴/۹۶
۳۴	امنیت برای خانواده (امنیت برای افراد مورد علاقه)	۵/۵۴	۵/۵۸	۵/۵۱
۳۵	اعتبار اجتماعی (تأیید شدن از سوی دیگران)	۴/۸۴	۴/۷۶	۴/۹۰
۳۶	وحدت با طبیعت (هماهنگی و تناسب با طبیعت)	۴/۰۹	۴/۰۱	۴/۱۶
۳۷	زندگی متنوع (مملو از نوآوری و دگرگونی)	۴/۳۶	۴/۳۵	۴/۳۸
۳۸	فهم و حکمت (درک پخته و صحیح از زندگی)	۴/۹۸	۵/۰۴	۴/۹۳
۳۹	اقتدار (حق رهبری و دستور دادن)**	۴/۹۸	۳/۱۶	۳/۶۴
۴۰	دوستی حقیقی (دوستان حامی و صمیمی)**	۴/۹۴	۴/۷۸	۵/۰۸
۴۱	جهانی سرشار از زیبایی**	۴/۶۴	۴/۹۳	۴/۴۱
۴۲	عدالت اجتماعی (اصلاح بی‌عدالتی‌ها)*	۵/۳۰	۵/۴۴	۵/۱۸
۴۳	مستقل (انکا به خود، خودکفا)	۵/۴۹	۵/۵۲	۵/۴۶
۴۴	معتدل و میانه‌رو (پرهیز از اعمال افراطی)	۴/۸۴	۴/۸۷	۴/۸۲
۴۵	وفادار (وفادار به دوستان و گروه خود)	۵/۱۶	۵/۲۰	۵/۱۳

ادامۀ جدول ۵:

شماره	گویه	میانگین		
		کل	زن	مرد
۴۶	بلند پرواز (سخت‌کوش، جاه‌طلب)	۳/۳۸	۳/۲۷	۳/۴۷
۴۷	مدارا کردن (تحمل عقاید دیگران)	۴/۶۴	۴/۷۳	۴/۵۷
۴۸	فروتن (متواضع، افتاده)	۵/۰	۵/۰۹	۴/۹۳
۴۹	باجرات (حادثة‌چو)***	۳/۷۸	۳/۵۴	۳/۹۸
۵۰	حفظ محیط‌زیست (حفظ طبیعت)	۵/۶۹	۴/۷۶	۴/۶۲
۵۱	بانفوذ (روی مردم و جریانات نفوذ داشتن)	۴/۰۸	۳/۹۹	۴/۱۶
۵۲	احترام (احترام به والدین و بزرگترها)	۵/۵۳	۵/۵۶	۵/۵۱
۵۳	انتخاب اهداف شخصی	۴/۶۹	۴/۶۵	۴/۷۲
۵۴	سالم (از نظر بدنی و روانی بیمار نبودن)*	۵/۵۷	۵/۷۲	۵/۴۵
۵۵	توانا (کاردان، مؤثر، با کفایت)	۵/۰۴	۵/۱۰	۴/۹۹
۵۶	پذیرش سهم خود در زندگی	۳/۹۴	۴/۰۶	۳/۸۵
۵۷	صادق (بی‌ریا، بی‌غل و غش)***	۵/۲۱	۵/۴۲	۵/۰۵
۵۸	حفظ ظاهر (حفظ وجه خود)	۴/۵۵	۴/۵۶	۴/۵۴
۵۹	فرمان‌بردار (وظیفه‌شناس، مطیع)	۳/۹۷	۳/۹۷	۳/۹۷
۶۰	باهوش (منطقی و متفکر)	۴/۹۴	۵/۰۴	۴/۸۶
۶۱	یاری‌دهنده (برای آسایش دیگران کار کردن)	۴/۸۲	۴/۸۷	۴/۷۹
۶۲	لذت بردن از زندگی (لذت از غذا، تفریح و...)	۴/۶۳	۳/۹۹	۴/۲۶
۶۳	مذهبی (مؤمن، دین‌دار)*	۴/۶۳	۴/۸۱	۴/۴۸
۶۴	مستول (قابل اعتماد و قابل اتکا)	۴/۸۵	۴/۸۳	۴/۸۷
۶۵	کنج‌کار (علاقه‌مند به فهمیدن همه چیز، جست‌وجوگر)	۴/۴۸	۴/۴۸	۴/۴۸
۶۶	باگذشت (آماده برای بخشیدن دیگران)	۵/۰	۵/۰۸	۴/۹۳
۶۷	موفق (موفق از نظر نیل به اهداف)	۵/۰۷	۵/۰۹	۵/۰۲
۶۸	پاکیزه (تمیز و مرتب)	۵/۱۸	۵/۲۷	۵/۱۱
۶۹	خوش‌گذران (انجام کارهای لذت‌بخش)	۳/۶۳	۳/۴۳	۳/۸۰

جدول ۵، بیانگر توزیع پاسخ‌های پاسخگویان به گویه‌های طیف ارزش‌های شوارتز و مشتمل بر ۵۷ گویه است که به هر یک، با توجه به اهمیتی که برای پاسخگو داشته است، از صفر تا هفت نمره داده شده است. نمره صفر به این معنا است که این ارزش اصلاً در زندگی برای پاسخگو مهم نیست و هفت به معنای بسیار مهم تلقی می‌شود.

بررسی میانگین پاسخ‌ها به گویه‌های مذکور نشان می‌دهد که بیشترین میانگین به ترتیب به گویه‌های شماره ۵۰ (حفظ محیط‌زیست) با میانگین ۵/۶۹، گویه شماره ۳۴ (امنیت برای خانواده) با میانگین ۵/۵۴، گویه ۵۲ (احترام گذاشتن به والدین و بزرگترها) با میانگین ۵/۵۳، گویه ۴۳ (مستقل) با میانگین ۵/۴۹، گویه ۱۴ (آرامش درونی) با میانگین ۵/۴۷ و گویه ۱۷ (آزادی عمل و اندیشه) با میانگین ۵/۳۰ اختصاص دارد.

کمترین میانگین، اختصاص به گویه ۵۶ (پذیرش سهم خود در زندگی) با میانگین ۳/۹۴ و گویه ۶۹ (خوش‌گذران) با میانگین ۳/۶۳ است و در مجموع، در گویه‌های فوق، ۱۸ مورد با میانگین ۵ و بیشتر وجود دارد.

بررسی میانگین نمرات زنان و مردان نشان می‌دهد، تعداد ارزش‌های دارای میانگین بیش از ۵، در زنان ۱۹ مورد و در مردان ۱۳ مورد است. میانگین نمرات زنان و مردان با یکدیگر در ارزش‌های شماره ۱۶ (لذت)، ۳۹ (اقتدار)، ۴۰ (دوستی حقیقی)، ۴۱ (جهانی سرشار از زیبایی‌ها)، ۴۲ (عدالت اجتماعی)، ۴۹ (باجرات)، ۵۴ (سالم‌بودن)، ۵۷ (صادق‌بودن) و ۶۳ (مذهبی‌بودن)، دارای تفاوت معنادار است.

جدول ۶، بیانگر آنالیز واریانس گویه‌های تست ارزش‌های شوارتز برحسب جنسیت است. نتایج بیانگر آن است که میانگین ارزش لذت‌گرایی در زنان برابر با ۳/۴۰ و در مردان برابر با ۴/۱۳ است که بیانگر اهمیت بیشتر این ارزش در نزد مردان است.

همچنین نتایج نشان می‌دهد که مردان (نسبت به زنان) برای ارزش‌های اقتدار، دوستی حقیقی و حادثه‌جویی اهمیت بیشتری قائل بوده و زنان در مقابل برای ارزش‌های جهانی سرشار از زیبایی، عدالت اجتماعی، سلامت، صداقت و مذهبی‌بودن اولویت بیشتری قائل هستند.

مقادیر آماره F، نشان‌دهنده تفاوت معنادار میانگین نمرات زنان و مردان در سطح ۹۳ درصد

و بیشتر است.

جدول ۶: آنالیز واریانس گویه‌های شوارتز برحسب جنسیت

SIG	مقدار F	میانگین		گویه	شماره
		مرد	زن		
۰/۰۰۰	۱۳/۰۲۶	۴/۱۳	۳/۴۰	لذت (ارضای امیال)***	۱۶
۰/۰۴۲	۴/۱۷۷	۳/۶۴	۳/۱۶	اقتدار (حق رهبری و دستور دادن)**	۳۹
۰/۰۲۷	۴/۹۵۵	۵/۰۸	۴/۷۸	دوستی حقیقی (دوستان حامی و صمیمی)**	۴۰
۰/۰۰۱	۱۱/۹۷۴	۴/۴۱	۴/۹۳	جهانی سرشار از زیبایی**	۴۱
۰/۰۶۸	۳/۳۴۶	۵/۱۸	۵/۴۴	عدالت اجتماعی (اصلاح بی عدالتی‌ها)*	۴۲
۰/۰۴۶	۴/۰۱۲	۳/۹۸	۳/۵۴	باجرات (حادثه‌جو)**	۴۹
۰/۰۶۲	۳/۴۹۹	۵/۴۵	۵/۷۲	سالم (از نظر بدنی و روانی بیمار نبودن)*	۵۴
۰/۰۰۹	۶/۸۰۲	۵/۰۵	۵/۴۲	صادق (بی‌ریا، بی‌غل‌وغش)***	۵۷
۰/۰۶۴	۳/۴۶۱	۴/۴۸	۴/۸۱	مذهبی (مومن، دین‌دار)*	۶۳

جدول ۷: آنالیز واریانس انواع ارزشی شوارتز برحسب جنسیت

SIG	مقدار F	میانگین		گویه
		مرد	زن	
۰/۳۳	۹/۳۹	۳۴/۶۳	۳۵/۱۱	امنیت
۰/۶۰	۰/۲۷۴	۱۹/۵۸	۱۹/۷۶	همنوایی
۰/۱۰	۲/۶۴۲	۳۷/۵۲	۳۸/۵۲	سنت
۰/۵۲	۰/۴۱۲	۳۴/۳۷	۳۴/۷۰	خیرخواهی
۰/۰۱۹	۵/۵۸	۳۳/۱۲	۳۴/۴۳	جهان‌گرایی***
۰/۱۷	۱/۸۷۹	۲۱/۶۲	۲۱/۰	قدرت
۰/۹۶	۰/۰۰۲	۲۷/۵۵	۲۷/۵۳	موفقیت
۰/۰۶۶	۳/۳۹۷	۱۲/۵۳	۱۱/۸۱	برانگیختگی*
۰/۰۰۱	۱۰/۹۱۰	۱۲/۲۰	۱۰/۸۳	لذت‌گرایی***
۰/۷۰	۰/۱۴۴	۲۹/۵۳	۲۹/۳۵	استقلال

جدول ۷، بیانگر آنالیز واریانس انواع ارزشی دهگانه شوارتز برحسب جنسیت است. نتایج نشان می‌دهد که از میان انواع ارزشی دهگانه، زنان با دارا بودن میانگین نمره ۳۴/۴۳ اولویت بیشتری برای ارزش‌های جهان‌گرایی قائل بوده و مردان نسبت به ارزش‌های لذت‌گرایی و برانگیختگی به ترتیب با میانگین‌های ۱۲/۲۰ و ۱۲/۵۳ اولویت بیشتری قائل هستند. مقادیر آماره F نشان‌دهنده تفاوت معنادار میان زنان و مردان در سه نوع ارزشی جهان‌گرایی، برانگیختگی و لذت‌گرایی است.

۹- نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق به قرار زیر است:

- میانگین سن پاسخگویان، ۳۲/۱۸ سال بوده و ۴۵/۲٪ زن و ۵۴/۸٪ مرد بوده‌اند که ۵۴/۵٪ آنان متأهل و ۴۴/۵٪ مجرد بوده‌اند.
- متوسط سواد پاسخگویان ۱۲/۴۳ سال بوده است که در مقایسه با سواد پدران، نشان‌دهنده افزایش سطح تحصیلات در نسل پس از انقلاب است.
- میانگین درآمد و هزینه‌های پاسخگویان، به ترتیب برابر با ۱۶۵۷۲۶/۸ و ۱۸۳۴۰۲/۷ تومان بوده است.
- نتایج بیانگر آن است که ۵ ارزش دارای اولویت بالا در میان پاسخگویان به ترتیب عبارتند از: ارزش‌های حفظ محیط‌زیست، امنیت برای خانواده، احترام به والدین و بزرگترها، استقلال و آرامش درونی.
- زنان اولویت بیشتری برای ارزش‌ها قائل هستند؛ به عبارت دیگر، تعداد ارزش‌های دارای میانگین بیش از ۵ در میان پاسخگویان زن ۱۹ مورد است در حالی که در میان پاسخگویان مرد ۱۳ ارزش با میانگین بیش از ۵ است.
- به عبارت دیگر نتایج نشان می‌دهد که مردان لذت‌گرا، اقتدارگرا، حادثه‌جو و خواهان دوستان حامی و صمیمی هستند؛ در حالی که زنان عدالت‌گرا، استقلال‌گرا، سلامت‌گرا، صداقت‌گرا و خواهان جهانی زیبا بوده و بیش از مردان مذهب‌گرا هستند.

- در بررسی ۱۰ نوع ارزشی، نتایج بیانگر آن است که تفاوت زنان و مردان در نوع‌های ارزشی جهان‌گرایی، برانگیختگی و لذت‌گرایی معنادار است.

۱۰- پیشنهادها

تفاوت اولویت‌های ارزشی زنان و مردان، ضرورت توجه به تفاوت‌های جنسیتی در برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و فرهنگی را آشکار می‌سازد.

اولویت‌های ارزشی زنان می‌تواند بیانگر لزوم توجه بیشتر به ایجاد زمینه‌های لازم برای رفع تبعیض‌های جنسیتی موجود و فراهم آوردن امکان سلامت جسمی و روانی زنان و استقلال آنان در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی باشد.

از سوی دیگر، بررسی رابطه اولویت‌های ارزشی مردان (مانند حادثه‌جویی، اقتدارگرایی و لذت‌گرایی) با کنش‌های آنان می‌تواند تبیین‌کننده برخی نابهنجاری‌های موجود بوده و با سوق دادن این ارزش‌ها در مسیرهای مثبت (همچون برگزاری جشنواره‌های فراگیر در حیطه‌های مختلف ورزشی و فرهنگی) از هزینه‌های مادی و معنوی فعلی کاسته شود.

مطالعه حاضر در شهر تهران انجام شده است. جهت دستیابی به چشم‌انداز وسیع‌تر، مطالعات مکمل می‌تواند در سایر شهرها یا در سطح کشور انجام شده و نتایج آن‌ها با تحقیق حاضر مقایسه شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

الف - فارسی

- بونی فیس. دیوید (۱۳۷۹). *طرح آزمایش‌ها و روش‌های آماری برای پژوهش در علوم اجتماعی و رفتاری*. ترجمه هوشنگ طالبی، محمدحسین علامت‌ساز و آیت‌الله موسوی. تهران. ج ۱. انتشارات دانشگاه اصفهان و سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها. بیرو. آکن (۱۳۶۶). *فرهنگ علوم اجتماعی*. ترجمه باقر ساروخانی. انتشارات کیهان. ج ۱. تهران.
- بیکر. ترز. ال (۱۳۷۷). *نحوه انجام تحقیقات اجتماعی*. ترجمه هوشنگ نایبی. تهران. انتشارات روش.
- تریولا. ماریا (۱۳۷۴). *آمار کاربردی (همراه با برنامه‌های کامپیوتری)*. ترجمه محمدصادق تهرانیان و ابوالقاسم بزرگ‌نیا. مشهد. انتشارات جهاد دانشگاهی.
- توکلی. مهناز (۱۳۷۸). «بررسی نظام ارزش‌های دو نسل: دختران (نسل انقلاب) و مادران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران. دانشگاه آزاد اسلامی.
- فرامرز. داود (۱۳۷۹). «بررسی ساختار ارزشی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس». پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. تهران. دانشگاه تربیت مدرس. دانشکده علوم انسانی.
- محسنی. منوچهر (۱۳۷۵). *بررسی آگاهی‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در تهران*. مرکز پژوهش‌های بنیادی. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- نوربالا. احمد (۱۳۷۵). *بررسی سلسله مراتب ارزش‌های دانشجویان دانشگاه شاهد*. دانشگاه شاهد.

ب - انگلیسی

- Albert. Ethel M. (1956). *The Classification of Values: A Method and illustration*.

American Anthropologist: New Series.

- Feader. Norman T. (1984). *Masculinity, Femininity, Psychological Androgyny and the Structure of Values*. Journal of Personality and Social Psychology. Vol.47.
- Manstead. Antony S. R. & Miles Hewstone (1996). *The Blackwell Encyclopedia of Social Psychology*. Blackwell Publishers.
- Manstead. Antony S.R. & Miles Hewstone (1996). *The Blackwell Encyclopedia of Social Psychology*. Blackwell Publishers.
- Moore. Melanie (1999). *Value Structures and Priorities of Three Generations of Japanese Americans*. Sociological Spectrum. Jan-Mar. Vol.19. Issue 1.
- Rokeach. Milton (1973). *The Nature of Human Values*. Free Press.
- Schwartz. Shalom H. & Eetta Prince - Gibson (1998). *Value Priorities and Gender*. Social Psychology Quarterly. Vol.61. No.1.
- Schwartz. Shalom H. & Eetta Prince-Gibson (1998). *Value Priorities and Gender*. Social Psychology Quarterly. Vol.61. No.1.
- Schwartz. Shalom H. & Galit Sagie (2000). *Value Consensus and Importance: A Cross-National Study*. Journal of Cross-Cultural Psychology. Vol.31. Issue.4.
- Schwartz. Shalom H. (1992). *Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Test in 20 Countries*. Zanna (Ed.). Advances in Experimental Social.
- Schwartz. Shalom H. (1994). *Toward Explanations of National Differences in Value Prorities*. XXIV Congress of Interamerican Society of Psychology.
- Sills. David (1972). *International Encyclopedia of Social Sciences*. Vol.15-17. No.9-10. Mac Millan & Free Press.